

Reactie VO-raad – internetconsultatie wetsvoorstel Vrij en Veilig Onderwijs

21 september 2023

De VO-raad reageert hierbij vanuit haar rol als vereniging van scholen in het voortgezet onderwijs op het wetsvoorstel Vrij en Veilig Onderwijs van de Minister van OCW. Op het voorgestelde besluit met betrekking tot de Monitoring van Sociale Veiligheid sturen we een aparte reactie bij de betreffende internetconsultatie.

Het doel waartoe de minister deze wet indient delen wij; een veilig schoolklimaat voor iedere leerling. Scholen werken continue aan het creëren en behouden van een veilige omgeving, waarbij ze te maken krijgen met diverse maatschappelijke uitdagingen, die ook de school binnenkomen. Het voorkomen en aanpakken van deze maatschappelijke problemen - zoals pesten en polarisatie - staat hierbij centraal. Als er desondanks iets mis gaat is via de bestaande wet geregeld hoe eenieder veilig kan melden en wordt geholpen, met daarbij monitoring van deze klachten op landelijk niveau. Om dit waar nodig verder te verbeteren pleit de VO-raad voor een stevige focus op preventie.

Hoewel de Kamerbrief over het wetsvoorstel spreekt van een integrale aanpak en het toewerken naar een open en (seksueel) integere cultuur, waarin (on)gewenst gedrag bespreekbaar is, komt dit in het wetsvoorstel onvoldoende terug. De aanpassingen in de wet richten zich vooral op intensivering van monitoring, melding en straffen. Deze aanpassingen leiden niet aantoonbaar tot een verbetering van een veilig schoolklimaat, terwijl ze in de uitvoering wel extra tijd kosten van onderwijsprofessionals.

Extra meldplicht ernstige incidenten

De VO-raad is geen voorstander van een meldplicht voor ernstige incidenten van sociale onveiligheid. De bestaande meldcode biedt onderwijsinstellingen voldoende waarborgen om in ernstige incidenten adequaat te handelen en maatregelen te treffen waarbij ook de vertrouwensinspecteur indien nodig in beeld komt. Van een uitbreiding van de bestaande meld-, overleg- en aangifteplicht voor zedenmisdrijven met een meld- en overlegplicht voor seksuele intimidatie verwachten wij dan ook eerder een negatief dan positief effect op het realiseren van een open cultuur in de scholen, gericht op preventie en onderling vertrouwen tussen medewerkers, leerlingen en ouders.

Dubbele monitoring veiligheidsbeleving onderwijspersoneel

De wetgever wil de jaarlijkse schoolmonitor voor leerlingen uitbreiden naar onderwijspersoneel. Terwijl schoolbesturen nu al iedere vier jaar vanuit de Arbowetgeving de wettelijke verplichting hebben om een Risico Inventarisatie & Evaluatie (RI&E) uit te voeren. Mocht deze monitoring vanuit de Arbowetgeving niet voldoen, dan is het van belang vanuit deze wetgeving naar de monitoring sociale veiligheid van alle werknemers te kijken en niet alleen van het onderwijspersoneel. Het wetsvoorstel wijzigt de huidige scheiding, waarbij de rechten en plichten van onderwijspersoneel in het arbeidsrecht geregeld worden en de rechten en plichten van leerlingen in de WVO.

Preventie en veilig klimaat

De VO-raad zet bij voorkeur in op preventieve interventies. Met name jongeren in het funderend onderwijs overzien vaak (nog) niet de gevolgen van hun gedrag. Bovendien zitten zij in een leeftijd waarop wordt geëxperimenteerd. Dan geldt ook nog dat er een dunne scheidslijn ligt tussen dader- en slachtofferschap. Het onderwijs heeft als taak om alle leerlingen te ondersteunen in hun ontwikkeling. Basisvoorwaarde daarvoor is onderling vertrouwen. Ondermijning daarvan via allerlei restricties in wet- en regelgeving dragen daar niet aan bij.

De school moet een plek zijn waar leerlingen en leraren zich veilig en goed voelen, waar er ruimte is voor diversiteit en ze zichzelf kunnen zijn. Dit is ook een belangrijke randvoorwaarde om goed te kunnen leren/werken en zich te kunnen ontwikkelen. De VO-raad zet zich hier als vereniging voor in en zal dit blijven doen.

Reactie VO-raad op besluit uitbreiding monitoring leerlingen (zie ook betreffende internetconsultatie)

De VO-raad is niet van mening dat het verzwaren van de monitoringsverplichting scholen veiliger maakt. Monitoring is één, van de gelukkig vele middelen, om zicht te hebben op de veiligheidsbeleving en welbevinden van leerlingen. Scholen hebben voldoende inzicht met behulp van de huidige monitoring die in schooljaar 2022-2023 gebruikt is door 1.295 vo-scholen en ingevuld is door meer dan 486.000 leerlingen. Dit zijn de helft van alle middelbare scholieren.

Alle leerlingen bevragen, zoals dit besluit beoogt, zal leiden tot een enorme verzwarening van de bevragslast en zal niet leiden tot andere of meer betrouwbare inzichten. 50% van alle leerlingen is namelijk al veel meer dan een representatieve steekproef. De extra tijdsinvestering die dit besluit vraagt van onderwijspersoneel (en leerlingen) kan veel beter gestoken worden in initiatieven om de school veiliger te maken, zoals preventieve activiteiten en begeleiding bij signaleren en handelen waar Stichting School & Veiligheid scholen bij ondersteunt. Als de vragenlijst wordt uitgebreid met zestien tot twintig vragen, zal de vragenlijst niet meer binnen een mentoruur in te vullen zijn. Tevens is er het risico dat leerlingen de vragenlijst minder serieus invullen vanwege de omvang, denk hierbij aan het kiezen van steeds hetzelfde antwoord of het tussentijds beëindigen van het invullen.

De VO-raad is tevens verbaasd over de opmerking uit het voorstel wat betreft de verzameling van gepseudonimiseerde gegevens, te weten persoonsgegevens. De voorgestelde uitbreiding van de vragenlijst met het uitvragen van verschillende discriminatiegronden zorgt ervoor dat de resultaten mogelijk herleidbaar zijn naar individuele leerlingen. Hierdoor vult de leerling niet langer de vragenlijst anoniem in, want zou het voor de school mogelijk zijn de leerling te identificeren. Het risico tot herleidbaarheid betekent dat alle scholen, besturen en onderzoeksaanbieders zullen moeten nagaan of en wanneer er sprake is van het verwerken van persoonsgegevens en zo ja aanvullende privacymaatregelen zullen moeten nemen. De VO-raad vraagt zich af of het ministerie zicht heeft op de impact van deze maatregelen en of de Autoriteit Persoonsgegevens deze mogelijke inbreuk op de privacy van leerlingen te rechtvaardigen vindt vanwege de doelbinding en noodzakelijkheid. Bovendien verwacht de VO-raad dat de wetgever duidelijk uitlegt wanneer er (gepseudonimiseerde) persoonsgegevens worden verwerkt. Dit is niet aan de orde als identificatie verboden of praktisch ondoenlijk is, bijvoorbeeld omdat dit – vanwege tijd, kosten en mankracht – een excessieve inspanning vergt. Het besluit zal dit moeten toelichten.